

HAMİDİYE KÜTÜPHANESİ

I. Abdülhamid'in 1780 yılında İstanbul Bahçekapı'daki külliyesi içinde kurduğu kütüphane.

I. Abdülhamid külliyesinin temeli Şaban 1191'de (Eylül 1777) atılarak aynı yılın zilkade (aralık) ayında bazı bölümleri tamamlanmış, medrese ve kütüphanenin inşası ancak 1194'te (1780) bitirilebilmiştir. Kütüphanenin işleyişi ve görevli tayiniyle ilgili hususlar 1195 (1781) yılı başında hazırlanan vakfiye ile tesbit edilmiştir.

Hamidiye Kütüphanesi'nin diğer padişah kütüphanelerine göre kuruluşunda hem personel hem de koleksiyon bakımından oldukça fakir olduğu görülmektedir. Kütüphaneye dört hâfız-ı kütüb, bir mücellit, bir ferrâş ve bir bevâb tayin edilmiş, vakfiyede ayrıca hâfız-ı kütüblerin tahsis edilecek evlerde oturacakları belirtilmiştir. Vakfiye hazırlandığında kütüphaneye konulacak kitap sayısı belirtilmeyip yeri boş bırakılmıştır. Daha sonra yapılan sayımlardan I. Abdülhamid tarafından kütüphaneye 1552 kitabın vakfedildiği anlaşılmaktadır. Kütüphanenin kuruluşundan bir süre sonra Lala İsmâil Efendi'nin vakfettiği 750 eserle Hamidiye koleksiyonu zenginleşmiş, dört hâfız-ı kütübe ayrıca 5'er akçelik bir ek gelir sağlanmıştır.

Kütüphanede bulunan kitaplar, külliye'nin genel olarak harap bir vaziyete düşmesi ve medresenin de kadro dışı bırakılması üzerine, önce Sultan Selim İmaret'i'nin yerinde Hamid-i Evvel Medresesi adıyla inşa edilen ve daha sonra Medresetü'l-mütehasşısın olarak açılan mektebin kütüphanesine nakledilmiş, buranın kapatılmasının ardından 1924'te Murad Molla Kütüphanesi'ne, 1954 yılında da Süleymaniye Kütüphanesi'ne taşınmıştır. Kitaplar halen orada aynı adla müstakil

bir koleksiyon halinde korunmaktadır. Bugün kütüphanede 302'si Türkçe, 1110'u Arapça, yetmiş sekizi Farsça olmak üzere 1490 yazma eserle onu Türkçe, yirmi biri Arapça otuz bir matbu eser mevcuttur.

BİBLİYOGRAFYA :

VGMA, *I. Abdülhamid Vakfiyesi*, nr. 159; VGMA, *I. Abdülhamid'in Hazine Defteri*, nr. 86, s. 31; VGMA, *Lala İsmâil Efendi'nin Cemâziye'l-âhir 1229/Mayıs 1814 tarihli Vakfiyesi*, nr. 746, s. 343-345; Ayvansarayî, *Hadikatü'l-cevâmi'*, II, 179; Cevdet, *Tarih*, II, 46, 81; Halit Denner, *Süleymaniye Kütüphanesi*, İstanbul 1957, s. 64-65; Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II*, bk. İndeks; Müjgan Cunbur, "I. Abdülhamid'in Vakfiyesi ve Hamidiye Kütüphanesi", *DTCFD*, XXII (1964), s. 17-69; İ. Birol Alpay, "I. Sultan Abdülhamid Külliyesi ve Hamidiye Medresesi", *STY*, VIII (1978), s. 1-2, 9, 20-21; Münir Aktepe, "Abdülhamid I", *DİA*, I, 216.

İSMAİL E. ERÜNSAL

HAMİDİYE SUYU

İstanbul'un Haliç'in kuzeyinden Ortaköy'e kadar olan bölgesine içme suyu sağlayan tesisler.

II. Abdülhamid tarafından yaptırılan ve kendi adıyla anılan bu tesisler İstanbul'u besleyen Halkalı, Kırkçeşme ve Taksim sularının dışında kalan küçük isâle sistemlerinden biridir. Tesisin büyük bölümü 1900 yılında tamamlanmış, suyun verilmesi 26 Mayıs 1902 tarihinde gerçekleşmiştir. Haliç'in güneyindeki tarihi yarımadanın içme suyunu temin eden Halkalı sularının sertlik derecesi oldukça yüksek menba suyu ve yine aynı yeri besleyen Kırkçeşme suları ile Haliç'in kuzeyini besleyen Taksim sularının ise bentlerde toplanan sertlik derecesi düşük fakat kirlenen ihtimali yüksek yüzeysel su olmalarına karşılık Hamidiye suyu, sertliği Fransız ölçüsüyle 3 derece civarında bulunan temiz menba sularından meydana gelir. Bu sebeple İstanbul'un makbul sularından olup mevsime göre değişen debisi ortalama olarak günde 1200-1300 m³ kadardır. Hamidiye suyunun baş menbaları, Kırkçeşme tesislerinin doğu isâle kolu üzerinde ve Kemerburgaz'ın 2,5 km. kadar güneyinde yer alan Karakemer civarındadır. Sular maslaklarda toplandıktan sonra Kurudere boyunca devam edip Kovukkemer'e doğru yeni menbalarla batıdan gelen bir kolu olarak güneye yönelir ve böylece elli altı menbaın suyunu yirmi maslakta toplayarak Cendere terfi istasyonuna ulaştır. Buradan bir kol Kâğıthane deresinin sol sahilini takiben Kâğıthane-

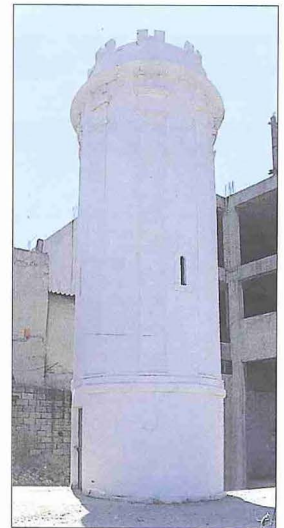
ye ve oradan da Haliç'teki mezbahaya kadar uzanır.

Asıl isâle hattını teşkil eden kol, Cendere'de terfi edilen suyu 225 mm. çapındaki borularla güneye doğru yöneltir. Levent civarındaki teraziden sonra Zincirlikuyu'da ayrılarak Mecidiyeköy'deki çeşmeye ve Balmumcu'dan da ikinci bir kol ile Şişli Etfal Hastahanesi'ndeki çeşmeye su verir. Daha sonra bugünkü Halâşkârgazi caddesinin güneyindeki yoldan Nişantaşı kavşağına gelir ve buradan bir kol Harbiye-Elmadağ yolu ile Taksim Meydanı'na vardıkdan sonra bir kol Gümüşsuyu caddesinden geçerek Alman Başkonsolosluğu, Gümüşsuyu Askeri Hastahanesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi Gümüşsuyu binası önündeki çeşmelere, diğer bir kol da Fıruz Ağa Mescidi'ndeki (Cihangir) çeşmeye su verir. Taksim'den ayrılan üçüncü ve esas kol ise İstiklâl caddesini takiben Galatasaray Lisesi'ne ulaştıktan sonra Tünel'den önce ayrılan bir kolla Kasımpaşa Meydanı'ndaki çeşmeye, Tünel'den sonra bir kolla Kuledibi'ndeki çeşmeye, diğer bir kolla Bankalar caddesinden aşağı inerek Arap Camii'ndeki çeşmeye ve küçük bir kolla da sahildeki çeşmeye su verir. Nişantaşı'ndan Teşvikiye yönünde devam eden kol burada bir çeşmeye, sonra İstanbul Teknik Üniversitesi Maçka binasının altındaki bir çeşmeye, daha sonra Dolmabahçe'de İnönü Stadı önündeki iki çeşmeye ve Kabataş'ta da bir çeşmeye su vererek Topخانه'ye kadar uzanır.

Balmumcu'daki ana isâle hattından bugünkü Barbaros bulvarı yönünde devam eden ana kol Yıldız Sarayı'ndan önce birçok kola ayrılır. Batıdaki kol bugünkü yaya üst geçidinden önce batıya yönelir

Hamidiye Kütüphanesi - Eminönü / İstanbul

Hamidiye suyu tesislerine ait su deposu 4. Levent / İstanbul